

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กาแฟอาราบิก้าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของเศรษฐกิจโลก เนื่องจากเป็นเครื่องดื่มที่นิยมกันโดยทั่วไปในสังคม ซึ่งในประเทศไทย ตลาดยังมีความต้องการผลผลิตกาแฟอาราบิก้าสูง และมีแนวโน้มความต้องการเพิ่มขึ้น เนื่องจากความต้องการของตลาดกาแฟต่อวัตถุดิบเมล็ดกาแฟชนิดอาราบิก้าสำหรับการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์กาแฟคั่วบดและธุรกิจกาแฟชงสดกำลังเติบโตอย่างมาก โดยในปี พ.ศ. 2556 มีพื้นที่ให้ผลผลิตรวม 50,197 ไร่ ปริมาณผลผลิต 7,792 ตัน โดยมีแหล่งผลิตสำคัญในจังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน น่าน และจังหวัดลำปาง

กาแฟอาราบิก้าเป็นพืชที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกได้ดี โดยเฉพาะเกษตรกรในชุมชนบนพื้นที่สูงในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในความหมายโดยทั่วไปคือพื้นที่ที่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 700 เมตร เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกกาแฟอาราบิก้า ทำให้ที่ผ่านมาได้มีการส่งเสริมให้มีการปลูกกาแฟอาราบิก้าระบบวนเกษตรให้แก่เกษตรกรในชุมชนบนพื้นที่สูงอย่างแพร่หลายทั่วภาคเหนือของประเทศไทยจากองค์กรและหน่วยงานต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรายได้ทดแทนการปลูกฝิ่นและการแผ้วถางป่า เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง และเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสำคัญในเชิงนิเวศเป็นอย่างมาก ตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ที่เป็นภูเขาสูงชันลาดเอียงตามไหล่เขา สูงจากระดับน้ำทะเล 1,000 ฟุต อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพหลัก มีการปลูกพืชที่สำคัญ คือ ข้าวไร่ ข้าวนาปี ปลูกเนียง และกาแฟ เป็นตัวอย่างหนึ่งของชุมชนที่มีการปลูกกาแฟอาราบิก้าระบบวนเกษตรได้สำเร็จ คือสามารถปลูกและสร้างรายได้จากกาแฟอาราบิก้า จนเป็นรายได้หลักของชุมชน โดยชุมชนห้วยห้อมเริ่มปลูกกาแฟอาราบิก้าตั้งแต่ประมาณ ปี พ.ศ. 2500 จากการแนะนำของมิชชันนารีสอนศาสนาคริสต์ประจำหมู่บ้าน และมีการขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้น ทำให้มีปริมาณผลผลิตรวมประมาณ 20 -30 ตันต่อปี จากนั้นเกิดการรวมกลุ่มผู้ปลูกกาแฟและขยายเครือข่ายสู่พื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับความรู้และการปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับกาแฟของเกษตรกรตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมการผลิตกาแฟอาราบิก้าระบบวนเกษตรในพื้นที่อื่นต่อไป

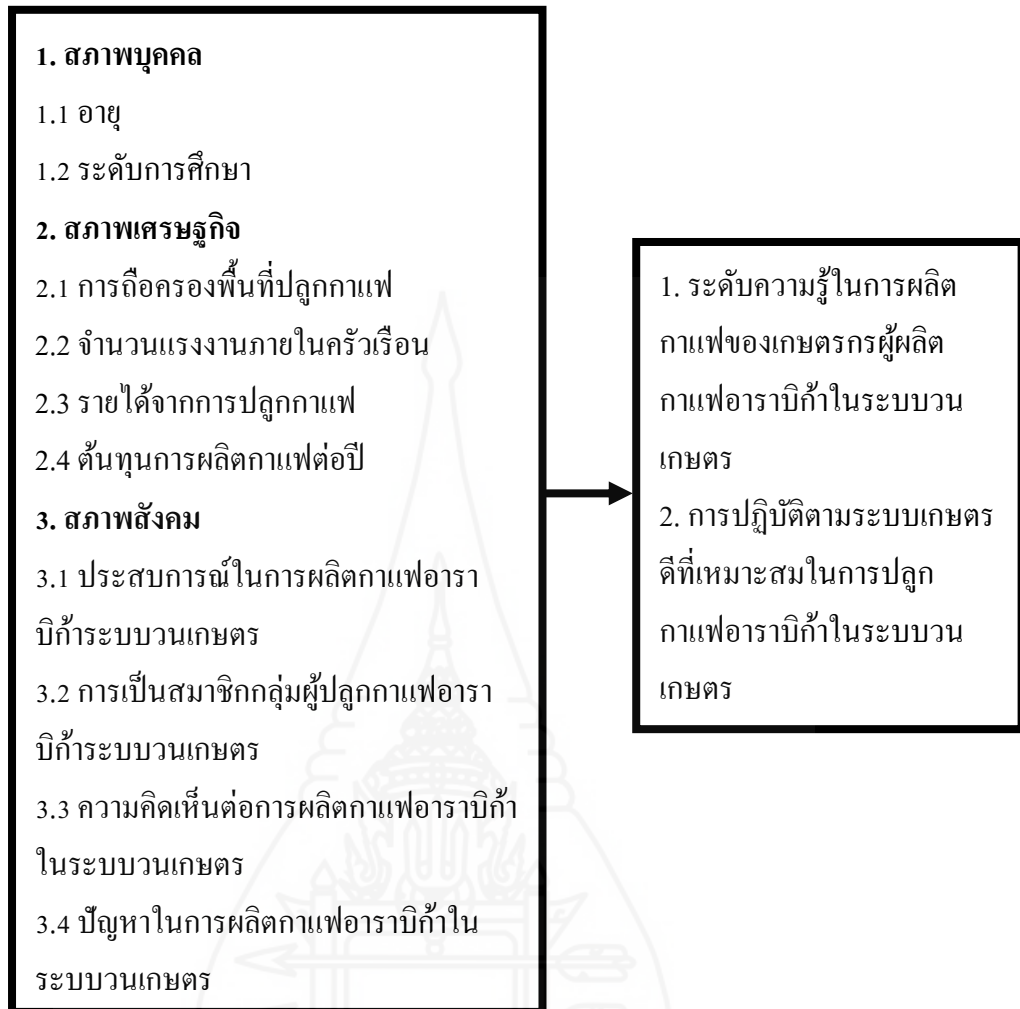
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร
- 2.2 เพื่อศึกษาสภาพการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตรของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาความรู้และแหล่งความรู้การผลิตกาแฟอาราบิก้าระบบวนเกษตรของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการผลิตกาแฟอาราบิก้าระบบวนเกษตร
- 2.5 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้และการปฏิบัติเกษตรดีที่เหมาะสมในการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตร
- 2.6 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม สภาพการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตร ความรู้และแหล่งความรู้การผลิตกาแฟอาราบิก้าระบบวนเกษตร ความคิดเห็นต่อการผลิตกาแฟอาราบิก้าระบบวนเกษตร และปัญหาและข้อเสนอแนะต่อการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตรของเกษตรกร โดยผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาสภาพบุคคล สภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคม ที่มีความสัมพันธ์ต่อระดับความรู้ในการผลิตกาแฟอาราบิก้าและการปฏิบัติตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับกาแฟของเกษตรกรตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีกรอบแนวคิด ดังแสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยด้านสภาพบุคคล ได้แก่ อายุและระดับการศึกษา ปัจจัยสภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ การถือครองพื้นที่ปลูกกาแฟ จำนวนแรงงานภายในครัวเรือน รายได้จากการปลูกกาแฟ และ ต้นทุนการผลิตกาแฟต่อปี และสภาพสังคม ได้แก่ ประสบการณ์ในการผลิตกาแฟ การเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้า ความคิดเห็นต่อการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตร และปัญหาในการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตร โดยมีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามระดับความรู้ในการผลิตกาแฟของเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟอาราบิก้า

ในระบบวนเกษตร และมีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามการปฏิบัติตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมในการปลูกกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตร

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตรของเกษตรกรตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีขอบเขตดังนี้

5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ ตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

5.2 ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้ กำหนดศึกษาจากประชากร เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟระบบวนเกษตรในตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

5.3 ขอบเขตด้านเวลา ทำการเก็บข้อมูลระหว่างเดือน มกราคม ถึง เดือนมีนาคม 2558 เป็นระยะเวลา 3 เดือน

5.4 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สถานการณ์ การผลิตกาแฟอาราบิก้า ความรู้และแหล่งความรู้ที่ได้รับ ความคิดเห็น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ในการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตร ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมในการปลูกกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตร และปัญหาและข้อเสนอแนะ ของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าระบบวนเกษตรในตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตรตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

6.2 ความรู้ หมายถึง ความรู้ในการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตร ในด้านการปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวของเกษตรกร

6.3 ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของเกษตรกรที่มีต่อการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตร โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมในการตัดสินใจ

6.4 ระบบวนเกษตร หมายถึง การปลูกกาแฟอาราบิก้า โดยอาศัยป่าไม้ในธรรมชาติ ไม่ผลเขตหนาว เช่น มะคาเดเมีย พลับ เป็นต้น บางพื้นที่ใช้ไม้ยืนต้นที่สามารถ นำมาบริโภค เป็นพืชผัก เช่น ต้นเนียงหรือลูกเนียง หรือ มะคื่นยาง

6.5 เกษตรดีที่เหมาะสมสำหรับพืช หมายถึง แนวทางในการเพาะปลูกกาแฟ เพื่อให้ได้ ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ปลอดภัยจากศัตรูพืช มีการผลิตที่ปลอดภัย และตรงตามมาตรฐานที่กำหนด โดยปฏิบัติตามข้อกำหนด 8 ข้อ ได้แก่ แหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การใช้วัตถุดิบตรงทางการเกษตร การเก็บรักษาและการขนย้ายผลผลิตภายในแปลง การบันทึกข้อมูล การผลิตให้ปลอดภัย จากศัตรูพืช การจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพ และการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติ หลังการเก็บเกี่ยว

6.6 แรงงานในครัวเรือน หมายถึง จำนวนคนในครอบครัวของเกษตรกรที่ใช้แรงงาน ในการเพาะปลูกกาแฟอาราบิก้า

6.7 รายได้เฉลี่ยต่อปี หมายถึง รายได้เฉลี่ยจากการเพาะปลูกกาแฟของเกษตรกร ในปีการเพาะปลูก 55/56 โดยไม่หักค่าใช้จ่ายใดๆ

6.8 ประสบการณ์ในการผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตร หมายถึง จำนวนปี ที่เกษตรกรเพาะปลูกกาแฟตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

6.9 ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร หมายถึง จำนวนไร่ของการผลิตกาแฟอาราบิก้า ที่เกษตรกรทำการเพาะปลูก

6.10 การอบรม หมายถึง การได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตกาแฟอาราบิก้า ในระบบวนเกษตร

6.11 ต้นทุนการผลิต หมายถึง ค่าต้นกล้า ค่าจ้างเตรียมพื้นที่ ค่าเคมีภัณฑ์ (ปุ๋ย, ยา) ค่าจ้างเก็บเกี่ยว และค่าขนส่งผลผลิต

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 การวิจัยนี้ทำให้ได้รับข้อมูลด้านสภาพพื้นฐานและสภาพการผลิตกาแฟอาราบิก้า ในระบบวนเกษตรของเกษตรกร เพื่อใช้ในการพัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ในการผลิตกาแฟระบบวนเกษตรของเกษตรกรต่อไป

7.2 ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาและส่งเสริม การผลิตกาแฟอาราบิก้าในระบบวนเกษตรให้แก่เกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป